

Un dicționar de spectacole sau un dicționar de actori

Recent, în Editura Albatros a apărut o interesantă lucrare, absolut nouă în literatura noastră de critică și istorie literară, Dicționarul de literatură română contemporană de Marian Popa.

Nu-mi propun nici să-l prezint, nici să-l analizez. Salut ideea, salut inițiativa realizării unui asemenea instrument de lucru, absolut indispensabil cercetătorului, studentului, elevului, marelui public. O cultură trebuie să aibă, din epocă în epocă, imaginea geografică a valorilor sale. Nu spun topografică, fiindcă aceasta ar reprezenta și consemnarea cotelor de nivel.

Deci consemnarea biobibliografică, scrupuloasă, exactă, s'ne ira et studio, cu democratismul rîndirii alfabetică de la A la Z. Aici trebuie să găsești tot, de la cartea ultimului debutant pînă la cea a clasicului defunct sau în viață. Nu știu dacă se procedează așa și de aceea vom reveni cîndva cu opinii documentate.

Desigur, cine vrea să întreprindă un studiu profund asupra istoriei literaturii române contemporane nu se poate bizui numai pe aportul unui asemenea dicționar. Puse cap la cap, pe curente, grupe de vîrstă sau generații, articolele din dicționar nu pot decît sugera realitatea literaturii române de azi, ele o fixează onomastic și numeric (actori și titluri), deci cantitativ. Dar e puțin lucru?

Trecînd la problema care ne interesează, pînă azi arta spectacolului și arta actorului sînt o terra incognita. Blestemata și nobila meserie a scenei e și azi un joc al umbrelor. Din marea masă a actorilor puțini gustă succesul, foarte puțini îl mențin și mai puțini își trimit numele în eternitate, bucurîndu-se de studii și monografii. Nimeni nu știe nimic, nu despre persoana civilă a actorului, dar nici despre cariera sa scenică. El strălucește răsunător, dacă are șansa, într-un spectacol, devine secund sau terț în altul, revine — dacă mai revine — în piscul care i-a încununat numele, apoi se șterge în uitare, fiindcă nimic nu-l mai consemnează în chip edificator. Pînă la apariția filmului, marii actori au fost marii dispăruți ai memoriei culturale, și ei vor rămîne, din punctul de vedere al artei scenice, niște mai mari sau mai mici dispăruți.

Dar chestiunea unui dicționar al actorilor din România, fiindcă despre asta e vorba, nu se mai pune numai în lumina unui act gratuit de compensație, ci în lumina necesității culturale, ca act științific și social. Avem o mișcare teatrală puternică, propulsată major în anii Revoluției socialiste, o artă matură, ajunsă la o largă audiență pe plan intern și internațional. O evaluare cantitativă e mai necesară decît oricînd. O asemenea evaluare ar înlesni cercetătorului să situeze exact persoana unui interpret în cel puțin cîțiva parametri cu care lucrează orice enciclopedie: un curriculum vitae, un curriculum artistic, limitele între care interpretul evoluează, performanțe, prezențe

notabile, alte genuri de manifestări etc. O carte ca aceasta ne-ar ajuta să putem cuprinde global volumul fizic al artei teatrale la noi, prin persoana celor ce poartă și fac să existe această artă.

Să extindem cuprinsul acestui dicționar de la actori la oameni de teatru? Nimic mai fericit decât asta. Directorii de scenă și scenografii ar trebui obligatoriu cuprinși. Dar și animatorii de teatru, deci directorii cu pondere artistică, creatorii de nuclee teatrale, profesorii de teatru și, de asemenea, cronicarii teatrali, ca oameni ce formează opinia publică, îndrumând gustul. Toți cei din această categorie nu vor fi prea mulți, dar vor colora, vor da adesea substanță, vor marca prin prezența lor școlile, curentele sau experiențele semnificative ale mișcării noastre teatrale.

Extinzând cuprinsul, va trebui să meditim cât și ce anume mai cuprindem. Dar instituțiile teatrale? Nu pot fi omise, fiindcă în ele creează teatrul, deci litera T ar urma să fie o defilare a tuturor teatrelor din țară, din toate centrele, de toate profilurile și limbile. Dar Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică? Dar A.T.M.? Dar revista „Teatrul”? Desigur. Dar Direcția Generală a Teatrelor?

Ce facem însă cu spectacolele, fiindcă spectacolele sînt rostul prim și ultim al teatrului; biografia unui teatru ca și biografia oamenilor de teatru nu înseamnă în fond nimic altceva decât spectacole, numai spectacole. Toate vor intra în biografia fiecărui teatru și în biografia fiecărui om de teatru (regizor, actor, scenograf). Dar cele care au creat un stil sau au făcut epocă? Nu trebuie să le tratăm separat? Ba da, dar lucrurile se încurcă. Vor fi foarte multe candidaturi. Exceptionalul e cu ciubote roșii și de aceea către el se înghesuie toată lumea. Am risca să avem mai multe spectacole geniale decât piese jucate, ceea ce ar fi prea anapoda. E mai normal să trecem spectacolele în biografia fiecărui actor și fiecărui om de teatru, iar cîndva să le consacram un dicționar separat.

În sfîrșit, ce ne facem cu autorii dramatici? După unele opinii cîcă nu s-ar putea face teatru fără aportul lor. Ar trebui să-i cuprindem? Poate, împărțind locul cu scenografii și autorii de muzică. Deși, atît scenografii, cît și autorii de muzică, deci și autorii de texte au, artistic, o situație ambiguă. Primii sînt pictori, cei de la mijloc compozitori, ultimii scriitori. Toți riscă să apară într-o dublă contabilitate, la teatru, dar și la uniunile de creație de care țin morțiș. Cel mai greu e să găsim un criteriu pentru autori. Unii frecventează întîmplător teatrul, alții i s-au consacrat. Chestiunea e mai simplă, dacă ne gîndim că foarte pușini scriitori produc teatru și pușini dintre cei pușini sînt și oameni de teatru. Ne-am putea opri la scriitori-oameni de teatru.

Ce criterii de periodizare să alegem pentru un asemenea dicționar? Ni se pare că împărțirea cu care a lucrat Marian Popa pentru literatură e fructificabilă și în cazul teatrului. 23 August 1944 a marcat o eră nouă pentru toată societatea noastră, pentru cultura noastră în ansamblul ei. Pentru teatru epoca a fost și este încă excepțională. Ne mai vorbind de faptul că mulți, foarte mulți dintre corifeii artei teatrale din perioada interbelică au strălucit în această epocă a socialismului, care i-a încununat cu lauri. Vom avea deci un dicționar strălucit.

Dar cine să-l facă?

